

Pensament Geogràfic

Codi: 104250
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2503710 Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial	OB	3	1

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Abel Albet Mas

Correu electrònic: Abel.Albet@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

Es requereix el compromís d'assistir de manera regular a les sessions presencials de classe i de participar-hi activament. En cas que les circumstàncies obliguin a virtualitzar una part o la totalitat de l'assignatura, es requerirà el compromís de seguir de manera habitual les sessions de classe i de participar-hi activament a través dels canals telemàtics que s'indiquin.

Per poder seguir l'assignatura és molt recomanable poder llegir textos en català, castellà, anglès, francès i italià.

Objectius

Proposta acadèmica, científica, política i ètica:

L'assignatura consisteix en l'estudi de:

- els marcs fonamentals del pensament geogràfic des del naixement de la geografia moderna fins l'actualitat;
- l'epistemologia i la història de la geografia;
- les teories, conceptes i mètodes de la geografia;
- la geografia en tant que mirada crítica i dissident davant l'expressió espacial de la realitat social, política, econòmica i cultural.

Es busca assumir:

- el compromís crític i social de la geografia: les geografies crítiques com instrument d'interpretació i transformació del món;
- el compromís ètic davant les injustícies, desequilibris i desigualtats socials i espacials que el capitalisme i el neoliberalisme generen en la societat i en el món contemporanis;
- el posicionament polític davant actituds, principis i iniciatives espacials que es donen en relació al territori;

- la implicació social en la transformació del territori, en tant que ciutadans i en tant que científics;
- la capacitat de generar un discurs crític i propi davant la realitat territorial, i davant els discursos externs i dominants.

Competències

- Analitzar amb esperit crític la relació de la societat amb el territori aplicant el marc conceptual i teòric de la geografia.
- Demostrar habilitats d'autoanàlisi i autocrítica.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Resultats d'aprenentatge

1. Demostrar habilitats d'autoanàlisi i autocrítica.
2. Fer una valoració crítica de les propostes i les reflexions territorials.
3. Identificar les principals propostes teòriques per a l'estudi del territori.
4. Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Continguts

Programa (molt) orientatiu

- Geografia, la ciència social dels llocs.
 - La geografia clàssica i precientífica.
 - La institucionalització de la geografia.
 - El determinisme ambiental.
 - La geografia regionalista francesa.
 - La geografia teorètica-quantitativa.
 - Les geografies crítiques i radicals.
 - Les geografies anarquistes.
 - La geografia humanística.
 - La geografia en el context postmodern.
 - Les geografies postmodernes: redefinint "l'altre" (gènere, orientalisme, postcolonialisme).
 - Les geografies postmodernes: redefinint la cultura, els llocs i els paisatges.
- ***
- La geografia contemporània a Catalunya i a Espanya.
 - Els geògrafs i les geògrafes i la seva activitat professional.

- Geografia i ensenyament.

- Geografia i ideologia; el posicionament de les geografies crítiques.
- Activisme i dissidència; el compromís crític i social de la geografia.
- Justícia espacial i responsabilitat territorial
- Cartografies crítiques.
- Geopolítiques crítiques.
- Reptes ambientals.
- Moviments socials urbans, okupacions, ZTA, el comú.
- La necessitat del pensament espacial crític.

El programa definitiu i efectivament vàlid de l'assignatura es repartirà durant la primera sessió de classe del curs.

Metodologia

Estructura del curs

Les classes presencials són "teòriques" (exposició per part del professor) i "pràctiques" (lectures, debats en fòrum a partir de textos).

Al Moodle de la UAB s'hi localitza documentació i informació imprescindible per al desenvolupament de l'assignatura, tant pel que fa als aspectes organitzatius de l'assignatura com en relació als continguts temàtics de la mateixa. És important tenir-hi accés sovint.

Eventuals estratègies d'ensenyament-aprenentatge desenvolupades pel professor:

- docència en classes magistrals;
- organització de les sessions de fòrum i debat;
- impartició de sessions de pràctiques;
- proposta i guiatge en lectures obligatòries;
- tutories dels treballs;
- desenvolupament de casos;
- eventualment, participació de conferenciant externs;
- eventualment, sortides de camp i visites a exposicions.

Activitats que, previsiblement, realitzaran els/les alumnes:

- assistència/seguiment ineludible a les sessions de classe;
- participació necessària en les sessions de fòrum i debat;
- participació necessària en les sessions de pràctiques;
- lectura sistemàtica de textos obligatoris; presentació de resums i ressenyes;

- assistència a les eventuais sortides de camp i les visites a exposicions;
- desenvolupament d'un assaig breu (escrit, individual, tutoritzat pel professor);
- preparació i presentació pública (oral, en grup, tutoritzat pel professor) d'un fòrum de debat sobre una temàtica relacionada amb el pensament geogràfic;
- realització d'una prova escrita o oral.

En cas que les circumstàncies obliguin a virtualitzar una part o la totalitat de l'assignatura, s'intentarà adequar aquesta estructura de curs a les possibilitats que permetin els canals telemàtics.

Per imposició, la guia docent d'aquesta assignatura inclou la fórmula d'esmentar unes "competències", "hores", "activitats formatives" i "resultats d'aprenentatge", tot i que no s'adiu amb els criteris del professor.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques	50	2	2, 3, 4
Tipus: Supervisades			
Classes pràctiques	25	1	1, 4
Tipus: Autònomes			
Classes pràctiques	25	1	1, 4

Avaluació

Avaluació i recuperació

Avaluació de les classes teòriques:

- *Assaig creatiu breu d'iniciació a la recerca.* Treball escrit individual. [L'avaluació valorarà l'expressió adequada, la coherència en el desenvolupament, el maneig de bibliografia, l'originalitat, etc.].
- *Prova individual.* [L'avaluació valorarà l'assimilació de coneixements, la capacitat d'anàlisi, de síntesi i d'interpretació].

Avaluació de les classes pràctiques:

- *Fòrum de debat temàtic a partir de les lectures proposades.* Treball col·lectiu (oral i escrit) dirigit per dos/dues o tres ponents seguint el calendari establert en la primera sessió de classe. Un cop presentada la seva ponència, els/les ponents tindran una setmana per entregar-la en format escrit o gràfic (improrrogable). [L'avaluació valorarà la preparació -incloent tutories amb el professor-, la realització i la presentació oral -en grup- del fòrum de debat, l'expressió oral correcta i adequada, el maneig de bibliografia, la feina en equip, la presentació gràfica dels resultats].
- *Resum escrit de cadascuna de les lectures obligatòries.* Treball individual. Cal entregar un mínim de resums. [L'avaluació valorarà la capacitat de síntesi i de captació-abstracció de les idees principals; es valorarà, de

manera especial, la presència, l'actitud, la participació i les aportacions en els debats de classe fets a partir de les lectures].

En cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Teams, etc. El professor o professora vetllarà perquè l'estudiant hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Per poder ser avaluat/da cal haver entregat-presentat totes les parts avaluables, assistir a un mínim del 75% de les sessions de classe i haver participat activament en les sessions de fòrum-debat. La no presentació d'alguna de les parts avaluables comportarà un «No evaluable» com nota final. Per tal d'aprovar cal obtenir un mínim de 3,5 punts en cada part evaluable. Per poder recuperar alguna part suspesa cal haver-se presentat a totes les parts avaluables. Només són recuperables l'assaig creatiu i la prova individual. En la recuperació la nota màxima global serà un 5. La recuperació no servirà, en cap cas, per «millorar nota».

En el moment de realització de cada activitat avaluativa, el professor informará l'alumnat del procediment i data de revisió de les qualificacions.

Segons la normativa de la Facultat de Filosofia i Lletres i de la UAB, «la còpia o plagi de material, tant en el cas de treballs com en el cas dels exàmens, constitueixen un delicte que serà sancionat amb un zero a l'activitat. Es considera "còpia" la reproducció, total o parcial, del treball d'un/a altre/a company/a. "Plagi" és el fet de presentar com a propi tot o part d'un text d'un/a autor/a, sense citar les fonts». Aquells actes d'avaluació en què hi hagi hagut irregularitats (còpia, plagi) no seran recuperables.

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a un variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Els criteris d'avaluació definitius i efectivament vàlids es donaran a conèixer durant la primera sessió de classe del curs.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assaig creatiu breu d'iniciació a la recerca	40	20	0,8	2, 3, 4
Fòrum de debat a partir de les lectures proposades	25	5	0,2	1, 2, 4
Prova individual	25	5	0,2	1, 2, 3
Resum escrit de cadascuna de les lectures proposades i participació a classe	10	20	0,8	1, 4

Bibliografia

Bibliografia bàsica

ALBET, Abel i NÚRIA BENACH (eds.) (2012). *Doreen Massey. Un sentido global del lugar*. Barcelona: Icaria.

ALFARO, María Belén (et al.) (eds.) (2014). *Desafíos de la geografía. Teorías, métodos i perspectivas*. Santa Fe: Universidad Nacional del Litoral.

ALLEN, John i Doreen MASSEY (eds.) (1995). *Geographical worlds*. Milton Keynes-Oxford: The Open University Press-Oxford University Press.

- BARNES, Trevor J. i Eric SHEPPARD (eds.) (2019). *Spatial histories of Radical Geography: North America and beyond*. Londres: Wiley.
- BAYÓN, Manuel i Nataly TORRES (eds.) (2019). *Geografía crítica para detener el despojo de los territorios. Teorías, experiencias y casos de trabajo en Ecuador*. Quito: Colectivo Geografía Crítica Ecuador / Ediciones Abya-Yala.
- BENACH, Núria i Abel ALBET (eds.) (2019). *David Harvey. La lógica geográfica del capitalismo*. Barcelona: Icaria.
- BLUNT, Alison i Jane WILLS (2000). *Dissident geographies. An introduction to radical ideas and practice*. Londres: Guilford Press.
- BRET, Bernard (et al.) (eds.) (2016). *Justicia e injusticias espaciales*. Rosario: Editorial de la Universidad Nacional de Rosario.
- CAMPILLO, Antonio (2019). *Un lugar en el mundo. La justicia espacial y el derecho a la ciudad*. Madrid: Los Libros de la Catarata.
- CLOKE, Paul; Philip CRANG i Mark GOODWIN (eds.) (2004). *Envisioning Human Geographies*. Londres: Arnold.
- CRESSWELL, Tim (2004). *Place. A short introduction*. Londres: Blackwell.
- CRESSWELL, Tim (2013). *Geographic thought. A critical introduction*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- DEMATTEIS, Giuseppe (2020). *Proyecto implícito. La contribución de la geografía humana a las ciencias del territorio*. Madrid: Ediciones Asimétricas. [t.o.: *Progetto implícito. Il contributo della geografia umana alle scienze del territorio*. Milà: Franco Angeli, 1995].
- DORLING, Danny i Carl LEE (2016). *Geography*. Londres: Profile.
- EGOZ, Shelley, Karsten JØRGENSEN i Deni RUGGERI (eds.) (2018). *Defining landscape democracy. A path to spatial justice*. Cheltenham: Edward Elgar.
- FARINELLI, Franco (2016). *La invención de la Terra*. Barcelona: Societat Catalana de Geografia.
- FEATHERSTONE, David (2008). *Resistance, space and political identities. The making of counter-global networks*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- FERRETTI, Federico (et al) (2019). *Historical geographies of anarchism. Early critical geographers and present-day scientific challenges*. Londres: Routledge.
- GIBSON-GRAHAM, J.K.; Jenny CAMERON i Stephen HEALY (2017). *Retomemos la economía. Una guía ética para transformar nuestras comunidades*. Bogotá: Universidad Javeriana [t.o.: *Take back the economy: An ethical guide for transforming our communities*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2013].
- HARVEY, David (2007). *Espacios del capital. Hacia una geografía crítica*. Madrid: Akal [t.o.: *Spaces of capital. Towards a critical geography*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001].
- HARVEY, David (2014). *17 contradicciones y el fin del capitalismo*. Quito: Instituto de Altos Estudios Nacionales del Ecuador [t.o.: *Seventeen contradictions and the end of capitalism*. Londres: Profile, 2014].
- HARVEY, David (2017). *El cosmopolitismo y las geografías de la libertad*. Madrid: Akal [t.o.: *Cosmopolitanism and the geographies of freedom*. Nueva York: Columbia University Press, 2009].
- HARVEY, David (2018). *Justicia, naturaleza y la geografía de la diferencia*. Quito: IAEN y Madrid: Traficantes de Sueños [t.o.: *Justice, nature and the geography of difference*. Oxford: Wiley-Blackwell, 1996].

- HARVEY, David (2019). *Marx, el capital y la locura de la razón económica*. Madrid: Akal [t.o.: *Marx, Capital, and the Madness of Economic Reason*. Londres: Profile, 2017].
- HARVEY, David (2020). *Razones para ser anticapitalistas*. Buenos Aires: CLACSO.
- HENDERSON, George i Marvin WATERSTONE (eds.) (2009). *Geographic thought. A praxis perspective*. Londres: Routledge.
- HOLLOWAY, Lewis i Phil HUBBARD (2001). *People and place. The extraordinary geographies of everyday life*. Harlow: Prentice Hall.
- HOLLOWAY, Sarah L.; Stephen P. RICE i Gill VALENTINE (eds.) (2003). *Key concepts in Geography*. Londres: Sage.
- HUBBARD, Phil; Rob KITCHIN i Gill VALENTINE (2004). *Key thinkers on space and place*. Londres: Sage.
- HUBBARD, Phil; Rob KITCHIN i Gill VALENTINE (2008). *Key texts in Human Geography*. Londres: Sage.
- HUBBARD, Phil; Rob KITCHIN; Brendan BARTLEY i Duncan FULLER (2002). *Thinking geographically. Space, theory and contemporary human geography*. Londres: Continuum.
- LEFEBVRE, Henri (2013). *La producción del espacio*. Madrid: Capitán Swing [t.o.: *La production de l'espace*. París: Anthropos, 1974].
- LOBO, Patricia (ed.) (2019). *Ser territorio. La geografía y el anarquismo*. Madrid: La Neurosis o las Barricadas.
- MASSEY, Doreen (2005). *For Space*. Londres: Sage.
- MATTHEWS, John A. i David T. HERBERT (2008). *Geography. A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- MURPHY, Alexander (2020). *Geografía ¿Por qué importa?* Madrid: Alianza Editorial [t.o.: *Geography. Why it matters*. Cambridge: Polity Press, 2018].
- NAYAK, Anoop i Alex JEFFREY (2011). *Geographical thought. An introduction to ideas in Human Geography*. Londres: Routledge.
- NOGUÉ, Joan i Joan ROMERO (eds.) (2006). *Las otras geografías*. València: Tirant lo Blanc.
- PRYKE, Michael; Gillian ROSE i Sarah WHATMORE (eds.) (2003). *Using social theory. Thinking through research*. Londres: Sage.
- RAMÍREZ, Blanca i Liliana LÓPEZ (2015). *Espacio, paisaje, región, territorio y lugar: la diversidad en el pensamiento contemporáneo*. México: Instituto de Geografía, Universidad Nacional Autónoma de México.
- ROUTLEDGE, Paul (2017). *Space invaders. Radical geographies of protest*. Londres: Pluto Press.
- SAQUET, Marcos Aurélio (2020). *Saber popular, praxis territorial y contra-hegemonía*. México: Itaca [t.o.: *Saber popular, práxis territorial e contra-hegemonia*. Rio de Janeiro: Consequência, 2019].
- SMITH, Neil (2020). *Desarrollo desigual. Naturaleza, capital y la producción del espacio*. Madrid: Traficantes de Sueños [t.o.: *Uneven Development. Nature, capital and the production of space*. Athens: University of Georgia Press, 1984, 3ª ed., 2008].
- SOLANA, Miguel (coord.) (2016). *Espacios globales y lugares próximos*. Barcelona: Icaria.
- SPRINGER, Simon (2019). *Las raíces anarquistas de la geografía. Hacia la emancipación espacial*. México: Universidad Nacional Autónoma de México [t.o.: *The anarchist roots of Geography: Toward spatial emancipation*. Minneapolis: The University of Minnesota Press, 2016].

- SULLIVAN, Rob (2017). *The Geography of the everyday. Toward an understanding of the given*. Athens: The University of Georgia Press.
- The Antipode Editorial Collective (ed.) (2019). *Keywords in Radical Geography: Antipode at 50*. Londres: Wiley.
- UNWIN, Tim (1995). *El lugar de la Geografía*. Madrid: Cátedra [t.o.: *The place of Geography*. London: Longman, 1992].
- Altres referències essencials:
- AITKEN, Stuart i Gill VALENTINE (eds.) (2006). *Approaches to Human Geography*. Londres: Sage.
- ALBET, Abel (ed.) (2019). *Maria Dolors Garcia-Ramon. Geografía y género, disidencia e innovación*. Barcelona: Icaria.
- ALBET, Abel i Núria BENACH (eds.) (2018). *Gentrification as a global strategy. Neil Smith and beyond*. Londres: Routledge.
- ALEGRE, Pau (ed.) (2012). *Paul Vidal de la Blache: geografía general i regional. L'obra a Annales de Géographie (1891-1919)*. Barcelona: Societat Catalana de Geografia.
- ALLEMAND, Sylvain (dir.) (2007). *Comment je suis devenu géographe*. París: Le Cavalier Bleu.
- ARFUR, Leonor (coord.) (2005). *Pensar este tiempo. Espacios, afectos, pertenencias*. Buenos Aires: Paidós.
- ARNAU, Xavier (et al.) (2007). *Ciència i compromís social. Élisée Reclus (1830-1905) i la geografia de la llibertat*. Barcelona: Residència d'Investigadors CSIC-Generalitat de Catalunya.
- BAGNASCO, Arnaldo (et al.) (2009). *Le frontiere della geografia*. Novara: UTET.
- BAILLY, Antoine i Robert FERRAS (1997). *Éléments d'épistémologie de la géographie*. París: Armand Colin.
- BENACH, Núria (ed.) (2017). *William Bunge. Las expediciones geográficas urbanas*. Barcelona: Icaria.
- BENACH, Núria i Abel ALBET (eds.) (2010). *Edward W. Soja. La perspectiva postmoderna de un geógrafo radical*. Barcelona: Icaria.
- BENKO, Georges i Ulf STROHMAYER (eds.) (2004). *Human Geography. A history for the 21st century*. Londres: Arnold.
- BERG, Maggie i Barbara SEEBER (2016). *The slow professor. Challenging the culture of speed in the academy*. Toronto: University of Toronto Press.
- BIEHL, Janet (2017). *Ecology or catastrophe. The life of Murray Bookchin*. Oxford: Oxford University Press [trad. cast.: *Ecología o catástrofe. La vida de Murray Bookchin*. Barcelona: Virus, 2017].
- BRUNET, Roger; Robert FERRAS i Hervé THÉRY (1992). *Les mots de la géographie. Dictionnaire critique*. Montpelhièr-París: RECLUS-La Documentation Française.
- BUNGE, William (2011). *Fitzgerald. Geography of a revolution*. Athens: University of Georgia Press.
- CAPEL, Horacio (1981). *Filosofía y ciencia en la geografía contemporánea. Una introducción a la geografía [Nueva edición ampliada]*. Barcelona: Serbal [2012].
- CAPRON, Guénola (et al.; eds.) (2011). *La geografía contemporánea y Elisée Reclus*. Mèxic DF: Publicaciones de la Casa Chata.
- CASTRO, Iná Elias de; Paulo Cesar da Costa GOMES i Roberto Lobato CORRÊA (2012). *Olhares geográficos: modos de ver e viver o espaço*. Rio de Janeiro: Bertrand Brasil.

- CLAVAL, Paul (2001). *Épistémologie de la géographie*. París: Nathan.
- CLOKE, Paul (et al.) (2004). *Practising Human Geography*. Londres: Sage.
- CLOKE, Paul; Philip CRANG i Mark GOODWIN (eds.) (1999). *Introducing Human Geographies*. Londres: Arnold [3a ed. revisada: Londres: Routledge, 2013].
- CLOKE, Paul i Ron JOHNSTON (eds.) (2005). *Spaces of geographical thought*. Londres: Sage.
- CORNA PELLEGRINI, Giacomo (2007). *Geografia diversa e preziosa. Il pensiero geografico in altri saperi umani*. Roma: Carocci.
- COVERLEY, Merlin (2006). *Psychogeography*. Londres: Pocket Essentials [trad. cast.: *Psicogeografía*. Madrid: Carpe Noctem, 2014].
- CRANG, Mike i Nigel THRIFT (eds.) (2000). *Thinking space*. Londres: Routledge.
- DARDEL, Éric (1952). *L'Homme et la Terre. Nature de la réalité géographique*. París: Presses Universitaires de France. [trad.cast.: *El hombre y la Tierra. Naturaleza de la realidad geográfica*. Madrid: Biblioteca Nueva, 2013].
- DAVIDSON, Joyce; Liz BONDI i Mick SMITH (eds.) (2005). *Emotional geographies*. Aldershot: Ashgate.
- De VECCHIS, Gino i Cosimo PALAGIANO (dirs.) (2003). *Le parole chiave della geografia*. Roma: Carocci.
- DELGADO-MAHECHA, Ovidio (2003). *Debates sobre el espacio en la geografía contemporánea*. Bogotá: Universidad Nacional de Colombia.
- Élisée Reclus. *La passion du monde* [DVD]. Un film de Nicolas Eprende. Groupe galactica - Antoine Martín prod. 2012.
- FEATHERSTONE, David i Joe PAINTER (eds.) (2013). *Spatial politics. Essays for Doreen Massey*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- GARCÍA HERRERA, Luz Marina i Fernando SABATÉ (eds.) (2015). *Neil Smith. Regeneración urbana y desarrollo desigual*. Barcelona: Icaria.
- GLACKEN, Clarence J. (1967). *Traces in the Rhodian shore*. Berkeley: University of California Press [trad. cast.: *Huellas en la playa de Rodas*. Barcelona: Serbal; 1996].
- GREGORY, Derek (1994). *Geographical imaginations*. Cambridge: Blackwell.
- GREGORY, Derek; Ronald J. JOHNSTON; Geraldine PRATT; Michael WATTS i Sarah WHATMORE (eds.) (2009). *The dictionary of human geography*. Londres: Wiley-Blackwell [5a ed.].
- HAESBERT, Rogério; Sergio NUNES-PEREIRA i Guilherme RIBEIRO (dirs.) (2012). *Vidal, Vidais. Textos de geografia humana, regional e política*. Rio de Janeiro: Bertrand Brasil.
- HARRISON, Stephan; Steve PILE i Nigel THRIFT (eds.) (2004). *Patterned ground. Entanglements of nature and culture*. Londres: Reaktion Books.
- HIERNAUX, Daniel i Alicia LINDÓN (eds.) (2007). *Tratado de geografía humana*. Rubí: Anthropos.
- HOLT-JENSEN, Arild (1988). *Geography. History and concepts*. [trad. cast.: *Geografía. Historia y Conceptos*. Barcelona: Vicens Vives; 1992].
- JOHNSTON, Ronald J.; Derek GREGORY; Geraldine PRATT i Michael WATTS (eds.) (2000). *The dictionary of Human Geography*. Londres: Blackwell [4a ed.].

JOHNSTON, Ronald J. i James D. SIDAWAY (2004, 6a ed.). *Geography and geographers: Anglo-American Human Geography since 1945*. Londres: Arnold.

LACOSTE, Yves (2018). *Aventures d'un géographe*. París: Equateurs.

LEFEBVRE, Henri (1968). *Le droit à la ville*. París: Anthropos [trad. cast.: *El derecho a la ciudad*. Madrid: Capitán Swing, 2017].

LÉVY, Jacques; Jean-Nicholas FAUCHILLE i Ana PÓVOAS (2018). *Théorie de la justice spatiale. Géographies du juste et de l'injuste*. París: Odile Jacob.

LINDÓN, Alicia i Daniel HIERNAUX (dirs.) (2010). *Los giros de la geografía humana. Desafíos y horizontes*. Rubí: Anthropos.

LINDÓN, Alicia i Daniel HIERNAUX (dirs.) (2010). *Geografías de lo imaginario*. Rubí: Anthropos.

LIVINGSTONE, David N. (2003). *Putting science in its place. Geographies of scientific knowledge*. Chicago: The University of Chicago Press.

LOPES DE SOUZA, Marcelo (2017). *Por uma geografia libertária*. Rio de Janeiro: Consequencia Editora.

LUSSAULT, Michel (2007). *L'homme spatial. La construction sociale de l'espace humain*. Paris:Seuil [trad.cast.: *El hombre espacial. La construcción social del espacio humano*. Buenos Aires: Amorrortu, 2015].

MATTHEWS, John A. i David T. HERBERT (eds.) (2004). *Unifying Geography. Common heritage, shared future*. Londres: Routledge.

MENDOZA, Cristóbal (ed.) (2008). *Tras las huellas de Milton Santos. Una mirada latinoamericana a la geografía humana contemporánea*. Rubí: Anthropos.

MITCHELL, Don (2000). *Cultural geography. A critical introduction*. Oxford: Blackwell.

MIRANDA, José A. (2015). *Sobre la distancia y las implicaciones sociales, materiales e ideológicas de la comprensión acelerada del mundo*. Madrid: La Neurosis o Las Barricadas.

MONTOYA G., Jhon Williams (ed.) (2009). *Lecturas en teoría de la geografía*. Bogotá: Universidad Nacional de Colombia.

MOREIRA, Ruy (2006). *Para onde vai o pensamento geográfico? Por uma epistemologia crítica*. São Paulo: Contexto.

NEVE, Mario (2004). *Itinerari nella geografia contemporanea*. Roma: Carocci.

NOGUÉ, Joan (2008). *Entre paisajes*. Barcelona: Àmbit.

NOGUÉ, Joan (ed.) (2018). *Yi-Fu Tuan. El arte de la geografía*. Barcelona: Icaria.

ORTEGA, José (2000). *Los horizontes de la geografía. Teoría de la geografía*. Barcelona: Ariel.

ORTEGA, José (2004). «La geografía para el siglo XXI» a: José Romero (ed.) *Geografía humana. Procesos riesgos e incertidumbres en un mundo globalizado*. Barcelona: Ariel; pp. 25-53.

PEET, Richard (1998). *Modern geographical thought*. Oxford: Blackwell.

PEREC, Georges (1974). *Espèces d'espaces*. París: Galilée [trad. cast.: *Especies de espacios*. Barcelona: Montesinos; 1999].

PUENTE, Paloma (2011). «La reconstrucción de los enfoques críticos contemporáneos y el rol del espacio. Una visión desde la Geografía», *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 57(2); pp.223-254.

- QUESADA, Rodrigo (2015). *Eliseo Reclus. Geógrafo anarquista*. Santiago de Chile: Eleuterio.
- ROUGERIE, Gabriel (2000). *L'homme et son milieu. L'évolution du cadre de vie*. París: Nathan.
- SALA, María i Ramon J. BATALLA (1999). *Teoría y métodos en geografía física*. Madrid: Síntesis.
- SANTOS, Milton (1978). *Por uma geografia nova. Da crítica da geografia a uma geografia crítica*. São Paulo: Hucitec [trad. cast.: *Por una geografía nueva*. Madrid: Espasa Calpe; 1990].
- SOJA, Edward (1989). *Postmodern Geographies. The reassertion of space in critical social theory*. Londres: Verso.
- SOJA, Edward (2010). *Seeking spatial justice*. Minneapolis: University of Minnesota Press [trad. cast.: *En busca de la justicia espacial*. València: Tirant Humanidades, 2014].
- TUAN, Yi-Fu (1999). *Who am I? An autobiography of emotion, mind and spirit*. Madison: University of Madison [trad. cast.: *¿Quién soy yo? Una autobiografía de la emoción, la mente y el espíritu*. Barcelona: Melusina; 2004].
- WERNER, Marion; Jamie PECK; Rebecca LAVE i Brett CHRISTOPHERS (eds.). (2018). *Doreen Massey. Critical dialogues*. Newcastle upon Tyne: Agenda Publishing.

La bibliografia definitiva i efectivament vàlida es donarà a conèixer durant la primera sessió de classe del curs.

Per a cada tema del programa el professor facilitarà una bibliografia específica.

Programari

Processador de textos (MS Word) i accés a Internet.